

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА МЕТАЛУРГІЙНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ**

**РОБОЧА ПРОГРАМА,
методичні вказівки та індивідуальні завдання
до вивчення дисципліни «Ринок фінансових послуг»
спеціальності 072«Фінанси, банківська справа та страхування»**

Друкується за Планом видань навчальної та методичної літератури,
затвердженим Вченою радою НМетАУ
Протокол № 1 від 01.02.2016

Дніпропетровськ НМетАУ 2016

УДК 336.76(075.8)

Робоча програма, методичні вказівки та індивідуальні завдання до вивчення дисципліни «Ринок фінансових послуг» для студентів спеціальності 072«Фінанси, банківська справа та страхування» заочної форми навчання /Укл.:І.Г.Сокиринська, Н.П. Козенкова. – Дніпропетровськ: НМетАУ, 2016. – XX с.

Наведено програму дисципліни «Ринок фінансових послуг», методичні вказівки до вивчення окремих тем, індивідуальне завдання за варіантами. призначена для студентів спеціальності 072«Фінанси, банківська справа та страхування» заочної форми навчання.

Друкується за авторською редакцією.

Укладачі: І.Г.Сокиринська, к.е.н., доц.
Н.П. Козенкова, ст. викл.

Відповідальний за випуск І.Г.Сокиринська, к.е.н.

Підписано до друку __. __.20__. Формат 60x84 1/16. Папір друк. Друк плоский.
Облік.-вид. арк. __,__. Умов. друк. арк. ... . Тираж пр. Замовлення №

Національна металургійна академія України
49600, м. Дніпропетровськ-5, пр. Гагаріна, 4

Редакційно-видавничий відділ НМетАУ

ВСТУП

Ринок фінансових послуг є ринком, на якому відбувається обмін фінансовими ресурсами та мобілізація капіталу в різних його формах. Об'єктивною підставою функціонування ринку фінансових послуг є неспівпадіння потреби в фінансових ресурсах з наявністю джерел задоволення цієї потреби.

Ринок фінансових послуг є одним з механізмів забезпечення конкурентоспроможності економіки країни, оскільки розподіл фінансових ресурсів на цьому ринку відбувається на конкурентній основі, що дозволяє спрямувати інвестиційні потоки у найбільш привабливі сегменти економіки і тим самим сприяти економічному зростанню. До ринків фінансових послуг належать професійні послуги на ринках банківських, страхових та інвестиційних послуг на фондовому ринку та інших видах ринків, що забезпечують обіг фінансових активів. Треба зазначити, що функціонування цих ринків є взаємопов'язаним, недостатній рівень розвитку одного з них позначається на розвитку усіх інших.

Дисципліна «Ринок фінансових послуг» є базовою дисципліною для професійної підготовки студентів спеціальності 072«Фінанси, банківська справа та страхування».

Предметом навчальної дисципліни є опрацювання особливої сфери грошових відносин, які виникають у процесі руху фінансових ресурсів між державою, юридичними та фізичними особами за умов надання фінансових послуг спеціалізованими фінансовими і кредитними установами та іншими фінансовими інститутами.

Об'єктом вивчення є процес надання фінансових послуг суб'єктам господарювання і підприємництва та фізичним особам.

Мета навчальної дисципліни – підготовка кваліфікованих фахівців у галузі фінансових послуг; формування у студентів бачення системи оцінки взаємозв'язків на ринку фінансових послуг та відповідної державної політики у цій сфері.

Завданнями навчальної дисципліни є вивчення сутності та функцій, які виконує ринок фінансових послуг; визначення ролі держави та наукових засад побудови цього ринку як цілісного механізму перерозподілу фінансових

ресурсів між державою, фізичними та юридичними особами; висвітлення основних напрямів державної політики у сфері регулювання фінансових відносин. У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних, семінарських і практичних занять, виконання індивідуальних, зокрема науково-дослідницьких завдань і самотійної роботи, яка є необхідним елементом успішного засвоєння навчальної дисципліни і вивчення фінансово-економічної літератури, законів нормативних актів з питань формування та розвитку ринку фінансових послуг. Навчальна дисципліна передбачає опанування студентами знань, які висвітлюють питання, що стосуються структури та суб'єктів ринку фінансових послуг, функцій його складових, видів діяльності, основних завдань державного регулювання ринку фінансових послуг.

У процесів навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних занять, при виконанні практичних завдань з аналізу фінансового стану клієнтів фінансових установ, вирішенні завдань з вибору надання окремих видів фінансових послуг, дискусій на семінарських заняттях з перспектив розвитку ринку фінансових послуг, при виконанні індивідуальних завдань на основі інформації, одержаної під час проходження виробничої практики. Знання з даної навчальної дисципліни мають завершальний характер у підготовці фахівців з фінансів, є основою виконання дипломних магістерських робіт. Для опанування компетентностей використовуються різні форми проведення занять та контролю знань студентів.

1. ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Відповідно до навчального плану дисципліну «Ринок фінансових послуг» вивчають студенти спеціальності 072«Фінанси, банківська справа та страхування» заочної форми навчання

. Загальний обсяг дисципліни – 120 академічних годин, із яких аудиторні заняття для заочної форми навчання складають 20 години, в тому числі - 12 годин лекцій, 4 години практичних та 4 години лабораторних занять, самотійна робота – 92 годин. Робоча навчальна програма з дисципліни «Ринок фінансових послуг» сформована із вказівкою тем, які викладаються на аудиторних заняттях, наведена у розділі 3.

Для успішного оволодіння дисципліною студент має самостійно опрацювати теми навчальної дисципліни. Самостійну роботу потрібно вести систематично, за планом, який складається студентом на свій розсуд.

Вивчати теми рекомендується в такій послідовності:

- 1) ознайомлення зі змістом теми за програмою;
- 2) уважне читання конспекту лекцій і відповідних глав навчальної літератури;
- 3) конспектування матеріалу, який вивчається;
- 4) виконання контрольного завдання.

Контрольне завдання повинно бути виконано і оформлено відповідно до установлених правил. Методичні вказівки до вибору варіанта контрольного завдання та його виконання наведені у розділі 5. Після отримання перевіреного контрольного завдання від викладача потрібно врахувати всі вказані ним зауваження і внести необхідні виправлення.

2. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Нижче наводяться рекомендована література та перелік інформаційних ресурсів, необхідних для вивчення дисципліни.

Література

1. Внукова Н. М. Ринок фінансових послуг : навч.-метод. посібн. / Н. М. Внукова, В. І. Грачов, Н. В. Кузьминчук. – Х. : ІНЖЕК, 2004. –276 с.
2. Горбач Л.М. Ринок фінансових послуг. Навч. посібник / Л.М. Горбач, О.Б. Каун. — К: Кондор, 2006. — 436 с
3. Еш С.М. Ринок фінансових послуг : навч.-метод. посібн. /С.М.Еш. — К.:ЦУЛ, 2015. – 420 с.
4. Кравченко Ю. Я. Ринок цінних паперів : навч. посібн. / Ю. Я. Кравченко. – К. : Дакор, КНТ, 2008. – 664 с.
5. Науменкова С. В. Ринок фінансових послуг : навч. посіб. / С. В. Науменкова, С. В. Міщенко. – К. : Нова книга, 2009. – 134 с
6. Ринок фінансових послуг : навч.-метод. комплекс / В. П. Унинець-Ходаківська, Н. М. Внукова та ін. – Ірпінь : НУДПСУ, 2010. – 258 с.
7. Ринок фінансових послуг : підручник / за заг. ред. к.е.н., доц. В. П. Унинець-Ходаківська. – К. : Кондор, 2009. – 481 с.

8. Ринок фінансових послуг : навч. посібн. / М. А. Коваленко, Л. М. Радванська, Н. В. Лобанова, Г. М. Швороб. – Херсон : Олді-плюс, 2010. – 636 с.
9. Сич Є. М. Ринок фінансових послуг : навч. посібн. / Є. М. Сич, В. П. Ільчук, Н. І. Гавриленко. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 427 с.
10. Унінець-Ходаківська В. П. Ринок фінансових послуг : підручник / В. П. Унінець-Ходаківська, О. Л. Вихор, О. А. Лятамбор. – К. : Кондор, 2009. – 484 с.

Ресурси мережі Інтернет

1. Аналітичний портал "Мій інвестиційний портфель" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.investportfel.com>.
2. Валютна біржа [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.npblog.com.ua/index.php/ekonomika/valjutna-birzha/druk.html>.
3. Валютні операції. Котирування валют [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.refine.org.ua/print.php?rid=858&page=1>.
4. Законодавство України щодо фінансового моніторингу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
5. Інтернет журнал зі страхування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.forINSURER.com>.
6. Інформаційний портал "Все про ломбарди України" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lombard.org.ua>.
7. Інформаційний портал "Україна Лізинг" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrleasing.info>.
8. Інформаційний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://investfunds.com.ua>.
9. Інформаційний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pif.in.ua>.
10. Інформаційний портал Всеукраїнської Асоціації ломбардів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lombard.org.ua>.
11. Інформаційний портал Національної асоціації кредитних спілок України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unascu.org.ua>.
12. Інформаційно-аналітичний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://insurancetop.com>.

13. Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://merega.kiev.ua/menu/kved.php>.
14. Концепція запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами в Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.dfp.gov.ua/197.html?&>.
15. Концепція захисту прав споживачів небанківських фінансових послуг в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3.09.2009 р. № 1026-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.-ua/1155.html>.
16. Ломбардний бізнес та його проблеми в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ufin.com.ua/analit_mat/gkr/033.htm.
17. Міжнародні валютно-фінансові операції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.refine.org.ua/pageid-4898-1.html>.
18. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ssmsk.gov.ua>.
19. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua>.
20. Офіційний Веб-сайт Ліги страхових організацій України. – Режим доступу : <http://www.uainsur.com>.
21. Офіційний Веб-сайт Національної Асоціації Недержавних пенсійних фондів та Адміністраторів недержавних пенсійних фондів. – Режим доступу : <http://www.narfa.ukrnet.biz>.
22. Офіційний Веб-сайт Української Асоціації інвестиційного бізнесу. – Режим доступу : http://www.uaib.com.ua/analituaib/analit_npf.html.
23. Офіційний сайт Держфінмоніторингу України. – Режим доступу : <http://www.sdfm.gov.ua>.
24. Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
25. Офіційний сайт Українського об'єднання лізингодавців. – Режим доступу : [<http://www.leasing.org.ua>].
26. Офіційний сайт Української асоціації інвестиційного бізнесу. – Режим доступу : [<http://www.uaib.com.ua>].

27. Офіційні Веб-сайти компаній з управління активами та інвестиційних компаній. – Режим доступу : <http://www.prostobank.ua/spravochniki/kuu>.
28. Офіційні Веб-сайти кредитних спілок. – Режим доступу : http://organizations.finance.ua/ua/~ua/credit_unions.
29. Офіційні Веб-сайти лізингових компаній. – Режим доступу : <http://investing.org.ua/ru/default/261>.
30. Перша фондова торгівельна система [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.pfts.com.
31. Про державну експертизу у сфері криптографічного захисту інформації : Затверджено наказом Департаменту спеціальних телекомунікаційних систем та захисту інформації Служби безпеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
32. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень : Закон України від 22.09.2011 року № 3795-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1255-15>.
33. Про затвердження Методики розрахунку вартості чистих активів фондів операцій з нерухомістю : Постанова Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2009 року № 893 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
34. Про затвердження Положення про порядок надання фінансових послуг ломбардами : Затверджене розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України 26 квітня 2005 р. № 3981 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0565-05>.
35. Про затвердження Примірних правил фонду фінансування будівництва : Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 30 листопада 2006 року № 6473 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
36. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 року № 1023-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>.
37. Про іпотеку : Закон України від 5 червня 2003 року № 898-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

38. Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди) : Закон України 15.03.2001 року № 2299-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2299-14>.

39. Про міжнародний факторинг: Конвенція УНІДРУА від 28.05.1988 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_210.

40. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.2000 року № 679-ХІУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-14.

40. Про схвалення Концепції запровадження пруденційного нагляду за діяльністю професійних учасників фондового ринку : Розпорядження 64 Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України від 24.04.2012 року № 553 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.licasoft.com.ua/index.php/component/lica/?href=0&view=text&base=1&id=659396&menu=824279>.

41. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12 липня 2001 року № 2664-III (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14

42. Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю : Закон України від 19 червня 2003 року № 978-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

43. Про фонд гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України №2740 від 20.09.2001 року (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2740-14>.

44. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України 23.02.2006 року № 3480-IV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.

45. Страховий форум: Вся інформація о страховании. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ins-forum.ru.

46. Страхування України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstrahovanie.com.ua>.

47. Україна фінансова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ufin.com.ua>.

48. Українська Національна Іпотечна Асоціація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unia.com.ua>.

49. Ф'ючерси й ф'ючерсні валютні операції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mir-ekspertiz.info/287.htm>.

50. Форвард – Forward, форвардний контракт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forexaw.com/46/1651.htm>.

3. РОБОЧА ПРОГРАМА ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМ ДИСЦИПЛІНИ

Нижче наведено методичні вказівки до вивчення окремих тем дисципліни.

3.1. Ринок фінансових послуг та його роль в економіці

3.1.1. Основні питання навчальної програми

Предмет дисципліни «Ринок фінансових послуг». Передумови виникнення ринку фінансових послуг. Рух фінансових потоків в економіці. Попит і пропозиція фінансових фондів. Роль та функції ринку фінансових послуг. Забезпечення руху фінансових потоків в економіці. Перетворення заощаджень в інвестиції. Інструменти ринку фінансових послуг.

3.1.2. Методичні вказівки

При розгляді першої теми потрібно мати на увазі, що в умовах розвиненої ринкової економіки, де гроші протягом століть формувались і розвивались як товар, подібний до будь-якого іншого, ринок фінансових послуг має розвинену, розгалужену інфраструктуру. Ця інфраструктура включає ефективну банківську систему, фондову, біржову та позабіржову систему, небанківські кредитно-фінансові інститути, підтримуючі та стимулюючі інформаційні системи, законодавчу базу, що забезпечує врегулювання економічних взаємовідносин між суб'єктами економіки, що діють на фінансовому ринку, державний бюджет та інші елементи (в т.ч. соціальний елемент).

Предметом дисципліни є система грошових та економічних взаємозв'язків, що виникають у процесі перерозподілу фінансових ресурсів на фінансовому ринку між державою, юридичними та фізичними особами шляхом формування фондів цільового призначення через систему фінансових посередників.

Метою утворення та функціонування ринку фінансових послуг є акумулювання та ефективне розміщення заощаджень в економіці, стан якої, у свою чергу, значною мірою зумовлений ефективністю переходу інвестиційних коштів від тих, хто має заощадження, до тих, у кого на даний момент є потреба в капіталі.

Серед найбільш значущих передумов формування фінансового ринку в Україні потрібно розглянути такі: розвиток альтернативного сектора економіки, формування ринкової інфраструктури, комерціалізація банківської сфери, відміна монополії зовнішньої торгівлі, пільговий порядок оподаткування доходів від цінних паперів, відсутність силового державного регулювання операцій із цінними паперами. Основним критерієм повинні стати вигідність вкладання капіталу в рамках ринкового механізму і конкурентоспроможність тих, хто хоче його залучити.

При розгляді функцій ринку фінансових послуг потрібно звернути увагу на такі основні функції: мотивована мобілізація заощаджень приватних осіб, приватного бізнесу, державних органів, зарубіжних інвесторів та трансформація акумульованих грошових коштів у позичковий та інвестиційний капітал; реалізація вартості, втіленої у фінансових активах, та організація процесу доведення фінансових активів до споживачів (покупців, вкладників); перерозподіл на взаємовигідних умовах грошових коштів підприємств із метою їх ефективнішого використання; фінансове обслуговування учасників економічного кругообігу та фінансове забезпечення процесів інвестування у виробництво, розширення виробництва та дольової участі на основі визначення найбільш ефективних напрямів використання капіталу в інвестиційній сфері; вплив на грошовий обіг та прискорення обороту капіталу; формування ринкових цін на окремі види фінансових активів; страхова діяльність та формування умов для мінімізації фінансових та комерційних ризиків; операції, пов'язані з експортом-імпортом фінансових активів; інші фінансові операції, пов'язані із зовнішньоекономічною діяльністю; кредитування уряду, місцевих органів

самоврядування; розподіл державних кредитних ресурсів і розміщення їх серед учасників економічного кругообігу тощо.

Потрібно розглянути канали переміщення грошових коштів (фінансових активів) від власників заощаджень до користувачів коштів. Існують два напрями переміщення: канали прямого та непрямого інвестування. Можна виділити два види каналів прямого фінансування: дольова участь і фінансування шляхом одержання позик. При непрямому фінансуванні заощадження населення проходять через так званих фінансових посередників, до числа яких належать: банки, фінансові, страхові, інвестиційні компанії, позиково-ощадні асоціації, пенсійні фонди та фонди грошового ринку. До основних фінансових інструментів, які обертаються на ринку фінансових послуг, слід віднести інструменти ринку позичкових капіталів, ринку цінних паперів, валютного ринку, страхового ринку, ринку золота, срібла, платини та дорогоцінного каміння, ринку нерухомості тощо.

3.2. Суб'єкти ринку фінансових послуг

3.2.1. Основні питання навчальної програми

Склад суб'єктів ринку фінансових послуг. Класифікація суб'єктів ринку фінансових послуг: за формою (домашні господарства, господарюючі суб'єкти, держава); за функціями (емітенти, інвестори, фінансові посередники, інститути інфраструктури ринку). Споживачі та оференти фінансових послуг. Система взаємодії суб'єктів ринку фінансових послуг.

3.2.2. Методичні вказівки

На економічних ринках діють суб'єкти ринку (продавці – посередники–покупці), які беруть участь у торговельних операціях різних послуг та інструментів ринку. Характер (тактика) поведінки суб'єкта на ринку залежить від стратегічної мети, яку він поставив перед собою.

Основними суб'єктами ринку фінансових послуг є: фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності; юридичні особи – фінансові установи; фінансові посередники, які отримують фінансові активи для управління і повинні, виконуючи правила й вимоги банківського та інвестиційного менеджменту, одержувати дохід у розмірі, що дозволяє задовільнити вимоги

клієнтів та мати прибуток не нижче середнього для конкретного виду діяльності або забезпечити збереження реальної вартості активів.

Суб'єктами ринку фінансових послуг можуть бути: громадяни (фізичні особи), що не обмежені законом у правосуб'єктності та дієздатності; групи громадян (партнерів); трудові колективи; юридичні особи усіх форм власності. Суб'єктів ринку фінансових послуг також класифікують за формами та функціями. За формою: господарюючі суб'єкти – фізичні особи; фінансові установи; державні фінансові установи; саморегульовані організації. За функціями: емітенти; інвестори; інституційні інвестори; фінансові посередники; інститути інфраструктури ринку тощо.

У сучасних умовах до інститутів інфраструктури включають наступні структурні утворення: фондові та валютні біржі, комерційні банки, брокерські компанії, інвестиційних дилерів та андеррайтерів, системи міжбіржових і міжброкерських зв'язків, інвестиційні компанії та фонди, трастові компанії, фінансові супермаркети, страхові компанії, пенсійні фонди, національну депозитарну систему, реєстраторів цінних паперів, інформаційно-консультативні центри, розрахунково-клірингові установи та інші кредитно-фінансові й інвестиційні інститути, кожний із яких на ринку фінансових послуг виступає суб'єктом.

З урахуванням принципів форм укладання угод на ринку фінансових послуг його суб'єктів можна поділити на групи: продавці і покупці фінансових активів (інструментів, послуг); фінансові посередники; суб'єкти, що виконують допоміжні функції (функції обслуговування основних учасників ринку; функції обслуговування окремих операцій на ринку).

З урахуванням сегментів ринку фінансових послуг: страхового, позичкового капіталу, цінних паперів, валютних операцій та ін. виділяють прямих учасників і посередників, які є суб'єктами і виконують певні функції.

Прямі учасники ринку – це продавці і покупці фінансових активів (послуг), які здійснюють основні функції у проведенні фінансових операцій.

На страховому ринку основними видами прямих учасників операцій виступають страховики та страхувальники. На ринку позичкових капіталів основними учасниками прямих фінансових операцій є кредитори, які надають позику у тимчасове користування під певний процент, та позичальники, які отримують позики від кредиторів під певні гарантії їх повернення і за певну

плату у формі процента. На ринку цінних паперів основними видами прямих учасники фінансових операцій є: інвестори, які характеризують суб'єктів ринку, що вкладають свої грошові кошти в різноманітні цінні папери з метою отримання доходу; емітенти – залучають необхідні і фінансові ресурси за рахунок емісії цінних паперів. На валютному ринку прямими учасниками є: покупці і продавці валюти, якими виступають держава; банки; підприємства, що ведуть зовнішньо-економічну діяльність; фізичні особи.

До посередників, що діють на ринку фінансових послуг України, відносяться банки та небанківські фінансові установи (НФУ), які відіграють провідну роль в економічному розвитку країни.

Важлива роль, як суб'єкта ринку фінансових послуг, належить пенсійним фондам, які надають послуги і виконують певні функції на ринку. В Україні існує загальнообов'язкове державне пенсійне страхування – це система прав, обов'язків і гарантій, що передбачає призначення, перерахунок і виплату пенсій із коштів Пенсійного фонду України, що формується за рахунок страхових внесків роботодавців і громадян на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, бюджетних і інших джерел, а також регулює порядок формування загальнообов'язкового накопичувального пенсійного фонду і виплати з його коштів пенсій або одноразових виплат.

Треба також звернути увагу на те, що згідно із законодавством діяльність фінансових установ в Україні підлягає ліцензуванню, тобто їх діяльність починається тільки після одержання ліцензії.

3.3. Поняття і класифікація фінансового посередництва

3.3.1. Основні питання навчальної програми

Фінансові послуги в системі ринкових відносин. Фінансовий ринок як сфера надання фінансових послуг. Загальне поняття фінансового посередництва. Банківська діяльність у сфері надання фінансових послуг. Небанківські кредитні інститути. Контрактні фінансові інститути. Особливості територіальної організації існуючих банківських і небанківських фінансових інститутів та контрактних фінансових посередників; Соціально-економічні чинники, що обумовлюють появу нових видів фінансових посередників у системі фінансового ринку України.

3.3.2. Методичні вказівки

Розвиток фінансового ринку неможливий без наявності розвинутої інфраструктури. Під інфраструктурою слід розуміти систему інститутів, які функціонують на фінансовому ринку. Склад інфраструктури: професійні учасники – торговці цінними паперами; організатори торгівлі – фондові біржі та позабіржові фондові торговельні системи; посередники в торговельних угодах – брокери та дилери; посередницькі фінансові інститути – комерційні банки, небанківські депозитні установи, кредитні асоціації, спілки, ощадні інститути, страхові компанії, пенсійні фонди, фонди грошового ринку, інвестиційні компанії, інвестиційні фонди; реєстратори цінних паперів; депозитарії та клірингові депозитарії; розрахунково-клірингові банки; саморегульовані організації ринку цінних паперів; інформаційно-аналітичні інститути.

В Україні поступово створюється інфраструктура ринку: функціонують шість фондових бірж, Позабіржова фондова торговельна система (ПФТС), створено широку мережу посередницьких інститутів, реєстраторів і зберігачів цінних паперів, функціонує депозитарій НБУ для державних цінних паперів, Національний депозитарій, Міжрегіональна фондова спілка (МФС) для корпоративних цінних паперів. Студент повинен розуміти, в чому полягає діяльність професійних учасників торгівлі, знати і розуміти ці види діяльності. З цією метою слід ознайомитися із Законом України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» (ст.4 «Професійна діяльність на ринку цінних паперів»). Ця діяльність досить різноманітна, починаючи з організації торгівлі, тобто здійснення цивільно-правових відносин, до діяльності з ведення реєстрів власників іменних цінних паперів.

Потрібно з'ясувати значення посередництва на фінансовому ринку. По-перше, посередники об'єднують ризики, приймають на себе ризик неповернення виданих позик та виплати процентів у строк (дефолт). По-друге, посередники забезпечують деномінацію заощаджень. По-третє, посередники знижують розмір витрат (адміністративних, консультаційних, юридичних) за рахунок «ефекту масштабу». Посередництвом між емітентами та інвесторами займається значна кількість фінансових інститутів, багато з яких мають власні функціональні обов'язки.

Потрібно знати, що ринок цінних паперів поділяється на організований та неорганізований. При вивченні теми слід особливу увагу звернути на проблеми, що пов'язані зі створенням та роботою Національної депозитарної системи. Структура Національної депозитарної системи складається з двох рівнів: нижнього – зберігачів, які ведуть рахунки власників іменних цінних паперів, та реєстратори власників іменних цінних паперів, верхнього – Національний депозитарій України та депозитарії, які ведуть рахунки для зберігачів та здійснюють кліринг і розрахунки з цінних паперів.

Необхідно знати основні положення, що пов'язані з діяльністю Національного депозитарію – особливості передачі та реалізації права власності на цінні папери в Національній депозитарній системі; види депозитарної діяльності: зберігання та обслуговування обігу цінних паперів на рахунках в цінних паперах, облік операцій клієнта, що стосуються цінних паперів; ведення реєстрів власників іменних цінних паперів; особливості електронного обігу цінних паперів. Слід пам'ятати, що для здійснення кожного виду депозитарної діяльності потрібна ліцензія ДКЦПФР. Необхідно також з'ясувати такі категорії, як зберігачі цінних паперів, реєстратори цінних паперів, кліринговий депозитарій і розрахунковий банк.

3.4. Інфраструктура ринку фінансових послуг

3.4.1. Основні питання навчальної програми

Система інфраструктури ринку фінансових послуг. Склад інфраструктури фінансового ринку. Організаційно-оформлені ринки (біржі, торговельно-інформаційні системи). Національна депозитарна система. Розрахунково-клірингові установи. Інформаційно-аналітичні системи

3.4.2. Методичні вказівки

Фінансово-економічний механізм ринку фінансових послуг передбачає наявність об'єкта управління – інфраструктури фінансового ринку. Характер української економіки зумовлює необхідність формування розвиненої ринкової інфраструктури, яка забезпечуватиме нормальне функціонування економіки країни. Інфраструктура фінансового ринку покликана забезпечувати можливість реалізації економічних інтересів суб'єктів економіки, сприяти

координації усіх їхніх економічних дій, допомагати їм інтегруватись у світовий економічний та фінансовий простір. Стан інститутів ринкової інфраструктури неоднорідний як з кількісної, так і з якісної точок зору. У сучасній ринковій інфраструктурі прийнято виділяти інформаційний елемент – інформаційні мережі та потоки, асоціації чи добровільні об'єднання, що представляють інтереси інших інститутів «знизу» (наприклад, Асоціація українських банків), а також інститути, що забезпечують зворотний зв'язок між суб'єктами ринкових відносин (наприклад, засоби масової інформації).

Під законодавчим елементом інфраструктури розуміють відповідну частину господарського законодавства, що регламентує діяльність інститутів ринкової інфраструктури та поведінку суб'єктів ринкових відносин. Соціальний елемент відображає рівень ринкового мислення (менталітет) населення і його готовність дотримуватись правил і закономірностей функціонування ринку.

У сучасних умовах до інститутів інфраструктури фінансового ринку включають наступні структурні утворення: фондові та валютні біржі, комерційні банки, брокерські компанії, інвестиційних дилерів та андеррайтерів, системи міжбіржових і міжброкерських (міждилерських) зв'язків, інвестиційні компанії та фонди, трастові компанії та інвестиційні управляючі, фінансово-промислові групи або фінансові холдингові компанії, фінансові будинки або фінансові супермаркети, страхові компанії, пенсійні фонди, національну депозитарну систему, реєстраторів цінних паперів, інформаційно-консультативні центри, розрахунково-клірингові установи та інші кредитно-фінансові й інвестиційні інститути.

В Україні функціонує автоматизована система комплексного обслуговування суб'єктів ринку державних цінних паперів, яка об'єднує: Міністерство фінансів (емітент); Національний банк (агент із розміщення); комерційні банки (зберігачі); біржові торговельні майданчики; Державне казначейство (платіжний агент уряду). Програмними засобами забезпечується проведення аукціону з первинного розміщення, біржових торгів, виконання біржових і позабіржових угод, організація грошового клірингу та перерахування коштів при сплаті доходів і погашенні. Депозитарій працює за принципами, передбаченими Законом України «Про Національну депозитарну систему та особливості обігу цінних паперів в Україні» для корпоративних та інших цінних паперів.

3.5 Організація фінансового моніторингу

3.5.1. Основні питання навчальної програми

Засоби відмивання коштів: фінансові послуги, інструменти, інституціональні структури. Особливості побудови міжнародної системи протидії легалізації "брудних" коштів. Організація системи фінансового моніторингу в Україні. Обов'язковий фінансовий моніторинг. Внутрішній фінансовий моніторинг. Рівні системи фінансового моніторингу: первинний і державний. Суб'єкти первинного фінансового моніторингу. Суб'єкти державного фінансового моніторингу. Державна служба фінансового моніторингу України.

3.5.2. Методичні вказівки

3.6. Депозитні фінансові послуги

3.6.1. Основні питання навчальної програми

Депозитна послуга. Економічний зміст фінансових операцій із залучення коштів. Порядок відкриття депозитних рахунків. Класифікація депозитних послуг. Різновиди строкових депозитів. Депозити до запитання. Депозитні сертифікати. Використання цінних паперів як виду депозитів. Ощадні вклади фізичних осіб. Відмінності у депозитному обслуговуванні юридичних і фізичних осіб. Зміни у вимогах до рівня фінансової стійкості ощадних банків. Процентна політика банків і фінансових установ на ринку депозитних послуг. Переваги депозитного обслуговування для підприємства.

3.6.2. Методичні вказівки

Грошовий ринок є сегментом фінансового ринку, на якому здійснюються короткострокові депозитно-позичкові операції з терміном до 1 року, обслуговування руху оборотних коштів підприємств та організацій, короткострокових коштів банків, установ, громадських організацій, держави та населення.

Об'єктом купівлі-продажу на грошовому ринку виступають тимчасово вільні грошові кошти. Основними суб'єктами грошового сегмента ринку фінансових послуг є домогосподарства, фірми, банки, структури державного управління, фінансові посередники та інші фінансово-кредитні інститути, які акумулюють, мобілізують і перерозподіляють грошові кошти, і в операціях з купівлі-продажу грошей вони беруть саму активну участь. Фінансові активи, що обертаються на грошовому сегменті РФП, мають високу ліквідність, найменший рівень фінансового ризику і відносно просту систему ціноутворення.

Безготівкові розрахунки здійснюються за допомогою банківської системи, що значно полегшує процес контролю та регулювання грошової сфери, зменшує витрати та сприяє збільшенню швидкості обігу грошей. Тому сфера безготівкових розрахунків поділяється на міжбанківські, які обслуговують відносини між банками і міжгосподарські – обслуговують розрахунки між клієнтами банків. У сучасних умовах на грошовому сегменті РФП відбуваються розрахунки за допомогою дебетових і кредитових доручень, які переказуються по системі міжбанківського зв'язку. Ця система розрахунків базується на використанні заміників готівкових грошей та спеціалізованого технічного обладнання. Обслуговування як юридичних, так і фізичних осіб здійснюється комерційними банками за допомогою: автоматизованих розрахункових палат; банківських автоматів; терміналів у торговельних установах; оплати рахунків за товари та послуги за телефоном, який з'єднується з комп'ютером банківської установи; міжбанківських систем електронного переказу грошей.

Основними економічними засобами та методами грошово-кредитної політики є регулювання обсягу грошової маси через: процентну політику; рефінансування комерційних банків; управління золотовалютними резервами; визначення й регулювання норм обов'язкових резервів для комерційних банків і фінансово-кредитних установ; операції з цінними паперами; регулювання імпорту та експорту тощо.

Депозитна політика – це система заходів банку чи фінансової установи із формування портфеля депозитних послуг, визначення його конкурентних позицій на даному сегменті ринку та забезпечення стійкості й надійності ресурсної бази. Найважливішим інструментом депозитної політики є відсотки,

які банк сплачує вкладникам за користування залученими ресурсами. Сплата процентів за депозитними рахунками – основна стаття витрат банку. Особливо це важливо для банків із високою питомою вагою залучених ресурсів у загальній сумі ресурсів.

Ціна залучених банком коштів залежить від попиту та пропозиції на ринку. Ринок банківських ресурсів включає три основних сегменти: ринок міжбанківських кредитів (МБК) – найдинамічніший ринок банківських ресурсів, де термін кредитів становить близько одного місяця і ціна змінюється щодня і навіть упродовж одного дня; депозити юридичних осіб – це ринок, на якому ставки за депозитами найпривабливіші, менше залежать від чинників короткострокового характеру і за розміром ближчі до ставок за депозитами фізичних осіб, ніж до ставок за МБК, менш чутливий до процентних коливань, оскільки термін таких вкладень, як правило, становить 1–3 місяці; депозити фізичних осіб – це ринок з найбільшим терміном депозитів, відкритий для широкого кола клієнтів; на нього впливають чинники загального економічного розвитку держави.

Ще одним методом залучення коштів банків є угода про зворотний викуп (РЕПО) – це угода, що укладається між банком і фірмою або з дилерами державних цінних паперів. РЕПО – продаж цінних паперів з обов'язковим зворотним викупом. Використовується в короткостроковому кредитуванні строком на один день. В Україні операції РЕПО проводить НБУ з метою підтримки ліквідності кредитної системи.

Ресурсна база сучасного банку характеризується широкою різноманітністю видів депозитів. Це пояснюється прагненням банків в умовах сегментованого конкурентного ринку найповніше задовольнити попит різних груп клієнтів на банківські послуги і залучити заощадження й вільні грошові капітали на банківські рахунки. Слід звернути увагу на те, що всі фінансові інструменти, які обертаються на грошовому ринку, є борговими цінними паперами – векселі, казначейські векселі та інші цінні папери держави строком погашення до одного року, комерційні папери, сертифікати депозитів, що вільно обертаються на фінансовому ринку.

Вексель – безумовне зобов'язання векселедавця виплатити зазначену у векселі суму у визначений строк або за пред'явленням. Потрібно знати відмінність простого векселя від переказного (тратта), вміти навести приклади

векселів, що обертаються в Україні. Вексель – дисконтний цінний папір, тобто він продається з дисконтом, а погашається за номіналом. Казначейський вексель – короткостроковий дисконтний цінний папір держави, що випускається, як правило, для покриття касового дефіциту бюджету. НБУ проводить операції з казначейськими вексями (на відкритих торгах) з метою регулювання грошового обігу.

3.7. Кредитні фінансові послуги

3.7.1. Основні питання навчальної програми

Поняття кредитних правовідносин. Сутність кредиту. Фінансовий кредит. Суб'єкт і об'єкт кредитної угоди. Класифікація видів кредитування. Форми кредиту. Короткострокове та довгострокове кредитування на залученій основі через фінансових посередників. Банківський кредит. Іпотечний кредит. Інвестиційний кредит. Структура кредитних відносин.. Методи кредитування. Кредитна політика. Показники та напрями перегляду кредитної політики банку. Інтернет-банкінг.

3.7.2. Методичні вказівки

Кредит – позичковий капітал кредитної установи в грошовій формі, що передається в тимчасове користування на умовах забезпеченості, зворотності, терміновості, платності, цільового характеру використання. Фінансовий кредит надається суб'єктам кредитування усіх форм власності в тимчасове користування на умовах, передбачених кредитним договором. Суб'єкти кредитної угоди: кредитор; позичальник; посередник; гарант; поручитель. Учасники: фізичні і юридичні особи-резиденти або нерезиденти. Об'єкт кредитної угоди: у вузькому розумінні – майно, під яке видається кредит; у широкому – матеріальний процес у цілому, що забезпечує повернення заборгованості.

Кредитний ризик – ризик невиконання позичальником або контрагентом банку зобов'язань по кредитних операціях, який виявляється в тому, що позичальник не оплачує процентів, основний борг або відхиляється від умов кредитного договору. Платоспроможність оцінюється за такими показниками: коефіцієнт миттєвої ліквідності, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт

загальної ліквідності, коефіцієнт маневреності, коефіцієнт незалежності, рентабельність активів, рентабельність продажів.

Забезпечення кредиту у формі поручительства або гарантії передбачає право банку на безумовне списання коштів у необхідних розмірах з рахунків поручителя або гаранта при непогашенні позичальником зобов'язань у визначений термін. Форми гарантій: термінова з безвідкличним характером; забезпечена і незабезпечена; обмежена і необмежена за сумою; умовна і безумовна за вимогою; проста і синдикована.

Факторинг – це придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари (послуги) із прийняттям на себе ризику невиконання вимог і прийом платежів. Особливості виконання цих операцій – це невеликий термін їх здійснення (до двох місяців). Відповідно до Конвенції про міжнародний факторинг операція вважається факторингом у тому випадку, якщо вона задовольняє як мінімум двом з чотирьох ознак: наявність кредитування у формі попередньої оплати боргових вимог; ведення бухгалтерського обліку постачальника і насамперед обліку продажів; інкасування заборгованості постачальників; страхування постачальника від кредитного ризику. У техніці факторингу можна виділити кілька основних операцій, кожна з яких відома банкам: послуги з ведення дебіторських рахунків; інкасо; фінансування вимог клієнтів; кредитні гарантії.

Лізинг – це підприємницька діяльність, спрямована на інвестування власних та залучених фінансових коштів, що полягає у наданні лізингодавцем у виняткове користування на певний строк лізингоодержувачу майна, яке є власністю лізингодавця або набутого для лізингоодержувача відповідного продавця майна при умові оплати лізингоодержувачем лізингових платежів. Лізинг є строковим, цільовим та платним користуванням майном. Суб'єктами лізингу є лізингодавці, лізингоодержувачі і дуже часто продавці предмета лізингу. Ними можуть виступати як юридичні, так і фізичні особи. Договір лізингу буває двостороннім за участю лізингодавця та лізингоодержувача або багатостороннім. Об'єктом лізингу може бути нерухоме і рухоме майно, віднесене до основних фондів відповідно до законодавства.

Фінансовий лізинг – договір лізингу, при укладанні якого лізингоодержувач за своїм замовленням одержує в платне користування від лізингодавця об'єкт лізингу на термін, не менший від терміну, за який

амортизується 60% вартості об'єкта лізингу, визначеного в день укладання договору. Оперативний лізинг – договір лізингу, при укладанні якого лізингодержувач за своїм замовленням надає в платне користування від лізингодавця об'єкт лізингу на термін, менший від терміну, за який амортизується 90 % вартості об'єкта лізингу.

Форми лізингу: зворотний лізинг – договір лізингу, який передбачає придбання лізингодавцем майна у власника і передачу цього майна в лізинг; пайовий лізинг – здійснення лізингу за участю суб'єктів лізингу на основі укладання багатобічного договору і залучення одного або декількох кредиторів до участі у лізингу шляхом інвестування своїх засобів, сума яких не може складати більше 80% вартості майна; міжнародний лізинг – договір лізингу, який здійснюється суб'єктами лізингу, що знаходяться під юрисдикцією різних держав або якщо майно чи платежі перетинають державний кордон. Переваги лізингу порівняно з традиційним банківським фінансуванням найбільше відповідають потребам країни в умовах нестачі капіталу та проблем з ліквідністю.

3.8. Фінансові послуги кредитних спілок і ломбардів

3.8.1. Основні питання навчальної програми

Законодавчо-нормативне регулювання діяльності кредитних спілок. Вимоги до організаційно-правової форми. Перелік дозволених фінансових послуг. Принципи діяльності. Головні відмінності кредитних спілок від інших фінансових установ. Фінансовий механізм діяльності кредитної спілки. Формування резервів. Порядок покриття збитків. Державне регулювання та контроль за діяльністю ломбардів. Загальні принципи діяльності та надання послуг ломбардами. Характеристика основних послуг ломбардів. Договір застави. Фінансові кредити ломбардів за видами застави. Супутні послуги ломбардів.

3.7.2. Методичні вказівки

3.9. Послуги з фінансового лізингу

3.9.1. Основні питання навчальної програми

Сутність фінансового лізингу. Фінансовий лізинг. Основи регулювання фінансового лізингу в Україні. Податкові й правові аспекти лізингових угод. Критерії оцінки пропозицій лізингових угод. Договір лізингу. Конвенція про міжнародний фінансовий лізинг. Економіко-правові умови фінансового лізингу. Предмет лізингу. Суб'єкти лізингу. Сублізинг. Права і обов'язки лізингодавця. Права і обов'язки лізингоодержувача. Порядок розрахунку лізингових платежів. Сутність і структура лізингового платежу. Терміни розрахунку. Оподаткування. Вирішення спорів. Ризик лізингу. Умови страхування.

3.9.2. Методичні вказівки

3.10. Фінансові послуги з факторингу

3.10.1. Основні питання навчальної програми

Сутність операцій факторингу. Нормативне регулювання факторингу в Україні. Конвенція УНІДРУА про міжнародний факторинг. Класифікація факторингу. Стандартний факторинг. Види факторингових угод. Критерії економічної оцінки факторингових послуг. Механізм розрахунків за факторинг. Тарифна політика. Склад комісійних. Процентна політика. Відповідальність клієнта перед фактором. Виконання боржником грошової вимоги фактора. Недійсність заборони на уступку грошової вимоги. Зустрічні вимоги боржника. Захист прав боржника

3.10.2. Методичні вказівки

3.11. Фінансові послуги на фондовому ринку

3.11.1. Основні питання навчальної програми

Фінансування операцій по емісії цінних паперів. Види обслуговування емісійних операцій на фондовому ринку. Андеррайтинг. Емісійна діяльність держави на фондовому ринку. Випуск облігацій державних позик та бюджетна політика держави. Посередницькі послуги при вкладанні капіталу в цінні папери. Брокерські (комісійні) послуги торговців цінними паперами. Строкові операції з цінними паперами. Опціонні операції. Біржові операції з цінними

паперами. Особливості біржового обігу цінних паперів. Ф'ючерсні та опціонні біржі. Депозитарні послуги. Номінальне утримання цінних паперів

3.11.2. Методичні вказівки

Потрібно пам'ятати, що міжнародний поділ праці та відсутність єдиної для всіх країн валюти платежу, наявність постійної небезпеки валютних втрат унаслідок коливань валютних курсів викликає необхідність здійснення валютних операцій, тобто операцій купівлі-продажу іноземної валюти. Суттєву роль при цьому відіграє валютний ринок. Як невід'ємна частина міжнародних розрахунків валютні операції надають можливість суб'єктам міжнародних розрахунків купити саме ту іноземну валюту, яка потрібна їм у даний момент, по-перше, для здійснення платежів, по-друге, для того, щоб зберегти від знецінення свої валютні резерви. Валютні операції є також засобом одержання прибутків, особливо для банків та брокерських контор. Основою валютних операцій є валютний курс, рівень якого постійно коливається під впливом попиту й пропозиції.

Валютний ринок – це сукупність економічних та організаційних форм, що пов'язані з купівлею або продажем валюти різних країн. Валютний ринок включає в себе дві підсистеми: валютний механізм – правові норми та інститути, що репрезентують ці норми на національному та міжнародному рівнях і валютні відносини – це щоденні зв'язки, в які вступають фізичні та юридичні особи з метою здійснення міжнародних розрахунків, кредитних та інших грошових операцій, що спрямовані на придбання або продаж іноземної валюти. Основою цих двох підсистем є валютні операції.

Котирування – це встановлення курсів іноземних валют згідно з практикою, що склалася, і законодавчими нормами. У світовій практиці існує два методи котирування: пряме котирування, коли одиниця іноземної валюти прирівнюється до певної кількості національної валюти; зворотнє котирування, коли одиниця національної валюти прирівнюється до певної кількості іноземної валюти.

Основними суб'єктами міжбанківського валютного ринку є: Національний банк України, уповноважені банки; уповноважені фінансові установи.

Потрібно уявити, що учасники валютного ринку стикаються у своїй фінансовій діяльності з ризиком і невизначеністю. Тому існує необхідність в таких фінансових інструментах, що допомогли б знизити ступінь ризику і невизначеності. Валютний ринок використовує методи хеджування.

Конверсійні операції – це угоди агентів валютного ринку щодо обміну обумовлених сум валюти однієї країни на валюту іншої країни за певним курсом обміну. Конверсійні операції поділяються на дві групи: операції типу спот, або поточні валютні операції, та форвардні валютні операції. Різниця між цими групами операцій полягає в даті валютування. Міжнародний ринок поточних валютних операцій називається спот-ринком.

В основі угод спот лежать кореспондентські відносини між банками. Умови розрахунків спот досить зручні для контрагентів угоди.

Крос-операції застосовуються при поєднанні валютного обміну з купівлею-продажем цінних паперів. Поточним конверсійним операціям відповідає обмінний курс спот. Він є поточним валютним курсом і наводиться на сторінках газет, згадується у розмовах, висвічується на екранах інформаційних агентств.

Валютний арбітраж є операцією з купівлі-продажу валюти з наступною оберненою угодою з метою отримання прибутку від різниці валютних курсів. Арбітраж може працювати на основі котирування двох видів – прямого і зворотнього. Валютний арбітраж буває часовим і просторовим, простим і складним. Простий валютний арбітраж – це арбітраж, який здійснюється з двома валютами. Складний або непрямий арбітраж – це арбітраж, що проводиться з великою кількістю валют на різних ринках. Часовий валютний арбітраж – це операція, яка здійснюється з метою отримання прибутку від різниці валютних курсів у часі. Часовий арбітраж – отримання прибутку за рахунок відкриття спекулятивних позицій за одним курсом з наступним закриттям у продовж певного часу (від декількох хвилин до декількох місяців) за курсом, який змінився.

Арбітражні конверсійні операції (валютний арбітраж) пов'язані з відкриттям валютним дилером спекулятивної валютної позиції за рахунок банку з метою отримання прибутку при зміні валютного курсу.

Основними послугами валютних бірж є організація та проведення торгів. Отримати основні послуги валютних бірж можуть її члени, а членами валютної біржі можуть бути банки, що мають дозвіл НБУ на здійснення валютних

операцій згідно з чинним законодавством та які відповідають вимогам, що висуваються до членів валютної біржі. Інші юридичні та фізичні особи можуть отримати послуги на валютному ринку через уповноважені банки шляхом надання відповідних заявок.

3.8. Фінансові послуги на фондовому ринку

3.8.1. Основні питання навчальної програми

Фінансування операцій по емісії цінних паперів. Види обслуговування емісійних операцій на фондовому ринку. Андеррайтинг. Емісійна діяльність держави на фондовому ринку. Випуск облігацій державних позик та бюджетна політика держави. Посередницькі послуги при вкладанні капіталу в цінні папери. Брокерські (комісійні) послуги торговців цінними паперами. Строкові операції з цінними паперами. Опціонні операції. Біржові операції з цінними паперами. Особливості біржового обігу цінних паперів. Ф'ючерсні та опціонні біржі. Депозитарні послуги. Номінальне утримання цінних паперів.

Реєстраційні послуги. Довірче управління. Інвестиційні трасти. Операції зі спільного інвестування. Вкладення капіталу в інвестиційні сертифікати. Основні концепції і форми організації інвестиційних фондів та інвестиційних компаній. Управління портфелем цінних паперів. Поняття портфельного інвестування. Основні теорії портфельного інвестування та управління портфелем.

3.8.2. Методичні вказівки

Вивчаючи тему, студент повинен розуміти, що ринок капіталів (фондовий ринок) є однією із сфер фінансового ринку. Особливість ринку капіталів полягає в тому, що на ньому обертаються довгострокові цінні папери. Основна функція ринку капіталів – забезпечити процес накопичення капіталу та залучення інвестицій в економіку. Саме цим і пояснюється рух довгострокових фінансових інвестицій.

В Україні працює фондовий ринок. Він має ряд особливостей : зв'язок з процесом приватизації державної власності та з акціонуванням підприємств; основна частина операцій з цінними паперами зосереджена на первинному ринку; мають місце низькі темпи розвитку вторинного ринку та переважність

розвитку неорганізованого ринку, на який припадає до 95 відсотків всього обігу цінних паперів.

Потрібно знати основні фінансові інструменти фондового ринку – акції, сертифікати акцій, облигації, паї, дольові цінні папери, що закріплюють права учасників на частину майна. Цінні папери фондового ринку класифікуються на пред'явницькі, іменні та ордерні. Потрібно знати визначення акцій, їх реквізити, основні положення щодо акцій, які випускаються, а також з'ясувати тенденції в появі нових видів акцій.

Ринок акцій біржовий. На фондовій біржі реалізуються зазвичай крупні пакети акцій найвпливовіших в економічному значенні компаній. Акції емітуються на первинному ринку, а їх обіг відбувається на вторинному. Способи первинного розміщення акцій: публічне та приватне. Публічне – це відкрита підписка. Приватне розміщення передбачає одного основного інвестора, що купує відразу весь випуск. Потрібно також розуміти значення вторинного ринку акцій, який надає можливість організувати вільну купівлю-продаж усіх раніше випущених акцій. Вторинний ринок фактично гарантує первинне розміщення, оскільки, купуючи акцію, її власник впевнений, що у разі необхідності її продажу він може це зробити на вторинному ринку. Традиційно фондова біржа та позабіржові фондові торговельні системи складають вторинний ринок цінних паперів. Потрібно усвідомити сутність облигаційного ринку як ринку боргових інструментів. Їх емітентами є корпорації, держава, місцеві органи влади. Слід бути обізнаним з питань класифікації облигацій. Облигації - основні цінні папери, що емітуються корпораціями.

Особливість похідного цінного паперу полягає в тому, що він випускається на основі вже емітованих класичних цінних паперів - акцій та облигацій. Поява та розвиток похідних цінних паперів пояснюється декількома причинами: можливістю страхування (хеджування) спот-угод шляхом укладання строкових угод на цінні папери; потребами фінансового ринку в створенні нових фінансових інструментів; потребами спекулянтів цінними паперами. Необхідно знати основні види похідних цінних паперів: форварди, ф'ючерси, опціони, свопи, варанти. Крім того, на фінансовому ринку існують похідні фінансові інструменти «другого покоління», основою яких є обіг

похідних цінних паперів першого порядку: опціони на ф'ючерси, ф'ючерси на фондові індекси та ін.

Вивчаючи тему похідних цінних паперів, потрібно знати основні положення щодо них. Базисні активи похідних цінних паперів - товари, валюта, цінні папери, які покладені в основу угоди. Потрібно звернути увагу на головні особливості кожного з видів похідних цінних паперів. Розвиток похідних цінних паперів стимулює розвиток фінансового інжинірингу, внаслідок чого створюються нові фінансові інструменти шляхом їх комбінацій.

3.9. Фінансові послуги на ринку дорогоцінних металів

3.9.1. Основні питання навчальної програми

Класифікація ринків золота та дорогоцінних металів. Види фінансових послуг на ринку дорогоцінних металів. Металеві рахунки банків. Банківські операції з дорогоцінними металами. Біржові операції з дорогоцінними металами. Аффінаж та тезаврація золота. Роль золота як платіжного засобу. Золото-валютний стандарт та його наслідки. Чинники зростання ціни на золото після відміни золотого ембарго. Золотий запас країни.

3.9.2. Методичні вказівки

На всіх етапах історичного розвитку дорогоцінні метали відіграють важливу роль в житті людей. Завдяки своїм унікальним властивостям ці метали знаходять широке застосування в різних сферах діяльності. До дорогоцінних металів відносяться золото, срібло і метали платинової групи: платина, паладій, родій, рутеній, іридій, осмій. За своїм призначенням дорогоцінні метали призначені для промислового використання (техніка, електроніка, медичне обладнання, протезування і т. ін.), також вони є предметом інвестицій (виготовлення монет, ювелірних виробів), використовуються як скарби та резерви.

Міжбанківський ринок безготівкового металу включає широкий спектр торгових операцій, до яких відносяться: операції типу «спот», тобто з датою зарахування-списання на другий робочий день після дня укладання угоди; операції типу «своп» - купівля-продаж металу з одночасною присутністю зворотної сторони угоди; депозитні операції; опціони - право (але не

зобов'язання) продати або купити певну кількість золота за певною ціною на певну дату або протягом всього обумовленого терміну; ф'ючерсні контракти - угоди між контрагентами про майбутню поставку металу, що укладається на біржі; форвардні угоди, які передбачають реальну покупку або продаж.

Ринок дорогоцінних металів представляє собою механізм, який є складовою частиною фінансового ринку. У сучасній економіці роль дорогоцінних металів суттєво змінилася - золото більше не є «світовими грошима», але завдяки своїм властивостям дорогоцінні метали все ширше входять в сферу промислового виробництва. Висока питома цінність і ліквідність визначають використання дорогоцінних металів і каменів в якості фінансових активів.

Банками виконуються наступні клієнтські операції на ринку дорогоцінних металів: виконання доручень Уряду з експорту та реалізації на зовнішньому ринку золота з Державного фонду дорогоцінних металів і дорогоцінних каменів; виконання замовлень клієнтів з числа надкористувачів і банків з вивезення за кордон та/або реалізації на зовнішньому ринку; розробку тарифів на комісійне обслуговування і типових текстів договорів комісії; надання клієнтам котирувань на купівлю-продаж дорогоцінних металів; укладення договорів з іноземними покупцями золота, в тому числі з числа кінцевих промислових споживачів.

Об'єктом угод купівлі-продажу є відповідні стандартам мірні злитки золота, платини і срібла (зливки). Банки повинні забезпечити громадянам вільний доступ до інформації про злитки, що мають обіг на території України, і про асортимент злиwkів, представлених до продажу.

Важливим кроком у розвитку ринку дорогоцінних металів стало введення в обіг поняття металевих рахунків, відкритих банками у відповідності з міжнародною практикою. Це передбачає використання дорогоцінних металів не тільки в якості специфічного товару, але і в якості фінансового інструменту. При здійсненні банківських операцій з дорогоцінними металами з залучення та розміщення, зарахування, списання та інші операції здійснюються за металевими рахунками.

4. КОНТРОЛЬ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

4.1. Контроль поточної роботи здійснюється шляхом захисту контрольних завдань з індивідуальної тематики.

4.2. Підсумковий контроль здійснюється шляхом екзамену.

5. ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

(50 варіантів)

Виконання індивідуального завдання є завершальним етапом вивчення дисципліни «Ринок фінансових послуг» і ставить за мету: поглиблення і розширення теоретичних і практичних знань з дисципліни та уміння застосовувати їх при вирішенні конкретних практичних завдань; формування системного мислення на основі глибокого розуміння явищ, процесів, відносин у фінансовій сфері; виявлення ступеня підготовки студента до самостійної практичної діяльності та рівня опанування майбутніми фахівцями інструментарію вирішення економічних та фінансових проблем, який допоможе стати їм активними економічними суб'єктами.

Індивідуальне завдання складається з двох частин – теоретичної та практичної.

Виконання теоретичної частини індивідуального завдання передбачається у формі написання та захисту есе за однією із запропонованих тем. Вибір теми есе студентом проводиться відповідно до його порядкового номера у списку академічної групи. Практична частина передбачає вирішення 8 задач за індивідуальними варіантами. Вибір варіанта задач студентом проводиться відповідно до його порядкового номера у списку академічної групи.

Структура завдання є такою: титульний аркуш; зміст; перелік умовних позначень (при необхідності); вступ; теоретична частина; практична частина; висновки; список використаних джерел; додатки (при необхідності).

У вступі розкривають сутність і стан наукової проблеми (задачі) та її значущість; підстави і вихідні дані для розробки теми.

Теоретична частина завдання складається з розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів. Основному тексту кожного розділу може передувати передмова з коротким описом вибраного напрямку та обґрунтуванням застосованих методів досліджень. У розділах теоретичної частини подають огляд літератури за темою і вибір напрямів досліджень; аналіз і узагальнення результатів досліджень. Виклад матеріалу підпорядковують одній провідній ідеї, чітко

визначеній автором. Бажано закінчити цей розділ коротким резюме стосовно необхідності проведення досліджень у даній галузі.

У практичній частині необхідно навести рішення задач.

Завершується робота висновком. Викладаються найбільш важливі результати, одержані в контрольній роботі, які повинні містити формулювання розв'язаної наукової проблеми (задачі), її значення для науки і практики. У висновках необхідно наголосити на якісних та кількісних показниках здобутих результатів, обґрунтувати достовірність результатів, викласти рекомендації щодо їх використання.

Список використаних джерел слід розміщувати в порядку згадування джерел у тексті за їх наскрізною нумерацією або в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, у хронологічному порядку. При потребі до додатків доцільно включати допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття роботи: таблиці допоміжних цифрових даних; ілюстрації допоміжного характеру тощо.

Обсяг індивідуального завдання має складати не менш 25-30 стандартних аркушів (формат А4).

Індивідуальне завдання подається на перевірку викладачеві у встановлені терміни. Виконання завдання є обов'язковим для кожного студента.

Нижче наведені питання для виконання теоретичної частини завдання.

5.1. Варіанти теоретичних питань

1. Місце ринку фінансових послуг в фінансовій системі.
2. Рух фінансових ресурсів та капіталу в економіці та передумови виникнення ринку фінансових послуг.
3. Класифікація сегментів ринку фінансових послуг.
4. Функції ринку фінансових послуг.
5. Характеристика основних інструментів ринку фінансових послуг.
6. Суб'єкти ринку фінансових послуг та їх класифікація.
7. Функції суб'єктів (учасників) ринку фінансових послуг.
8. Система взаємодії суб'єктів ринку цінних паперів.
9. Загальне поняття фінансового посередництва.
10. Банківська система як основа розвитку ринку фінансових послуг в Україні.
11. Небанківські кредитні інститути.

12. Контрактні фінансові інститути.
13. Ринок фінансового посередництва.
14. Поняття інститутів інфраструктури і позафінансової сфери.
15. Структура ринкової інфраструктури.
16. Функції ринкової інфраструктури.
17. Інституціональна структура на основі макроекономічного підходу.
18. Організація та особливості функціонування депозитного ринку.
19. Послуги для здійснення грошових платежів та розрахунків.
20. Операції з інструментами грошового ринку.
21. Державні фінансові інститути на грошовому ринку.
22. Критерії вибору банку вкладниками.
23. Конверсійні операції на валютному ринку.
24. Форвардні операції. Операції опціон і своп.
25. Визначення ефективності операцій, пов'язаних з конвертованістю валют.
26. Міжнародні розрахунки.
27. Види та групи банківських операцій, які здійснюють банки в Україні.
28. Поняття та економічна роль банківського кредиту.
29. Методи і принципи фінансування та кредитування капітальних вкладень комерційними банками.
30. Лізингові операції як форма організації кредитно-фінансових відносин.
31. Економічна сутність та механізм здійснення факторингових операцій.
32. Економічні основи та специфіка фінансової діяльності кредитних спілок.
33. Характеристика корпоративних цінних паперів.
34. Фактори формування ринку державних цінних паперів.
35. Інші види цінних паперів та похідні (спеціальні) інструменти ринку цінних паперів.
36. Особливості становлення та функціонування ринку муніципальних цінних паперів.
37. Формування курсової вартості цінних паперів.
38. Біржові операції з цінними паперами.
39. Управління портфелем цінних паперів (зарубіжний досвід).
40. Імовірно-психологічні аспекти проблеми ризику в економіці.
41. Місце валютних ризиків в системі комерційних ризиків. Підходи до вибору стратегії захисту від валютних ризиків.

42. Сучасні методи та схеми хеджування ризиків на фінансовому ринку.
43. Техніка укладання ф'ючерсних контрактів.
44. Хеджери, спекулянти та арбітражери як основні учасники ринку термінових контрактів.
45. Проблеми організації ф'ючерсної торгівлі на сучасному етапі розвитку української економіки.
46. Державна політика на валютному ринку.
47. Кліринг на ринку реальних товарів.
48. Кліринг ф'ючерсних операцій.
49. Типи систем клірингу.
50. Типи та механізми андеррайтингу.

5.2. Варіанти задач

Задача №1.

Протягом року були отримані наступні результати економічної діяльності

Фінансовий обіг держави становив	ФО
у т. ч. сума податків	П
Емітовано акцій на суму	А
у т. ч. іменних	АІ
Емітовано облігацій на суму	О
у т. ч. короткострокових	ОК
Реалізовано похідних цінних паперів	ПЦП
Реалізовано товарних цінних паперів	ТЦП

Половина облігацій та ринкових акцій протягом року перепродається.

Визначити величину:

Фінансового ринку	ФР
Первинного ринку цінних паперів	РЦП 1
Вторинного ринку цінних паперів	РЦП 2
Ринку фінансових інструментів	РФІ
Фондового ринку	ФОР

Методичні вказівки:

- 1) $\Phi P = \Phi O - \Pi$;
- 2) $PЦП 1 = A + O + TЦП$;
- 3) $PЦП 2 = \frac{1}{2} (A - AI + O) + ПЦП$;
- 4) $P\Phi I = (PЦП 1 - TЦП) + PЦП 2$;
- 5) $\Phi OP = \frac{1}{2} (A - AI + O - OK) + ПЦП$

Таблиця 5.1

Вихідні дані для задачі № 1, тис.грн

Варіант	Значення							
	ΦO	Π	A	AI	O	OK	ПЦП	TЦП
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	160	60	40	10	30	7	20	15
2	163	63	40	9	29	12	18	14
3	167	67	40	8	29	8	20	13
4	170	71	41	9	28	8	19	15
5	174	76	41	9	27	8	20	14
6	178	82	41	9	26	8	20	13
7	181	90	41	9	25	7	20	15
8	185	87	42	9	25	7	21	14
9	189	89	42	9	24	7	20	13
10	194	89	42	10	23	7	22	15
11	198	90	42	10	22	6	20	14
12	202	91	43	10	21	6	23	13
13	207	92	43	10	20	6	20	15
14	208	92	43	10	19	5	19	14
15	208	93	43	10	18	5	17	13
16	209	94	44	10	19	5	16	15
17	210	94	44	10	19	5	15	14
18	211	95	44	10	20	6	14	13
19	212	96	45	10	21	6	12	15
20	212	96	46	10	23	7	11	14
21	213	97	47	11	24	7	21	13
22	214	98	48	11	26	8	20	15

Продовження таблиці 5.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
23	215	98	49	11	28	8	22	14
24	216	99	49	11	31	9	20	13
25	217	100	50	12	34	10	23	15
26	217	100	51	12	38	12	20	14
27	218	101	53	12	42	13	19	13
28	219	102	54	12	41	13	17	15
29	220	102	55	13	40	12	16	14
30	221	103	56	13	39	12	15	13

31	222	104	57	13	38	12	14	13
32	213	97	47	11	24	7	21	13
33	209	94	44	10	19	5	16	15
34	163	63	40	9	29	12	18	14
35	216	99	49	11	31	9	20	13
36	170	71	41	9	28	8	19	15
37	174	76	41	9	27	8	20	14
38	181	90	41	9	25	7	20	15
39	185	87	42	9	25	7	21	14
40	214	98	48	11	26	8	20	15
41	178	82	41	9	26	8	20	13
42	194	89	42	10	23	7	22	15
43	202	91	43	10	21	6	23	13
44	210	94	44	10	19	5	15	14
45	207	92	43	10	20	6	20	15
46	210	94	44	10	19	5	15	14
47	160	60	40	10	30	7	20	15
48	211	95	44	10	20	6	14	13
49	167	67	40	8	29	8	20	13
50	170	71	41	9	28	8	19	15

Задача №2.

Протягом року були отримані наступні результати економічної діяльності:

Фінансовий обіг держави становив	ФО
Величина збалансованого бюджету	ДБ
Оборот ринків фінансових послуг, що не пов'язані з обігом цінних паперів	РФП1
Вартість цінних паперів іменних	ЦПІ
Вартість цінних паперів товарних	ЦПТ
Обіг ринку короткострокових цінних паперів	ЦПК
Обіг позабіржового ринку цінних паперів	ЦПП

Визначити оборот ринків:

Фінансових послуг	РФП
Цінних паперів	РЦП
Вторинного ринку цінних паперів	РЦП 2
Ринку фінансових інструментів	РФІ
Фондового ринку	ФР
Біржового ринку	БР

Методичні вказівки:

- 1) РПФ = ФО – ДБ;
- 2) РЦП = РПФ – РФП 1;
- 3) РЦП 2 = РЦП - ЦПІ;
- 4) РФІ = РЦП – ЦПТ;
- 5) ФР = РФІ – ЦПК;
- 6) БР = ФР – ЦПП.

Таблиця 5.2

Вихідні дані для задачі № 2, тис.грн

Варіант	Значення						
	ФО	ДБ	РФП1	ЦПІ	ЦПТ	ЦПК	ЦПП
1	2	3	4	5	6	7	8
1	100	20	30	5	4	11	20
2	200	50	40	10	10	20	30
3	300	60	50	20	10	30	30
4	190	33	45	17	13	31	29
5	220	38	50	21	9	32	28
6	227	34	53	24	9	33	27
7	202	25	54	16	9	34	26
8	206	22	49	16	8	35	25
9	202	26	48	15	7	36	24
10	193	28	46	12	6	37	23
11	190	24	44	10	5	38	22
12	185	19	42	8	5	37	24
13	180	17	40	12	10	35	24
14	175	19	38	12	12	34	25
15	170	50	36	13	7	32	26
16	165	55	34	15	8	31	27
17	160	50	32	15	7	29	28
18	155	47	30	16	6	28	29
19	150	42	28	17	5	26	30
20	145	39	26	18	5	25	28
21	140	39	31	19	4	23	27
22	135	39	31	20	3	22	26

Продовження таблиці 5.2

1	2	3	4	5	6	7	8
23	130	37	32	18	2	20	25
24	125	34	35	18	1	19	24
25	120	32	36	17	1	17	22
26	115	40	37	16	10	16	21
27	110	51	39	15	9	14	20
28	105	62	40	14	5	13	20
29	100	63	42	14	6	11	30
30	95	60	43	13	15	10	30

31	90	57	45	12	15	8	30
32	200	50	40	10	10	20	30
33	190	33	45	17	13	31	29
34	227	34	53	24	9	33	27
35	206	22	49	16	8	35	25
36	193	28	46	12	6	37	23
37	185	19	42	8	5	37	24
38	175	19	38	12	12	34	25
39	165	55	34	15	8	31	27
40	155	47	30	16	6	28	29
41	145	39	26	18	5	25	28
42	145	39	26	18	5	25	28
43	125	34	35	18	1	19	24
44	115	40	37	16	10	16	21
45	100	20	30	5	4	11	20
46	300	60	50	20	10	30	30
47	220	38	50	21	9	32	28
48	130	37	32	18	2	20	25
49	120	32	36	17	1	17	22
50	110	51	39	15	9	14	20

Задача №3.

У купівлю N акцій за ціною P_0 тис.грн. інвестор вкладає C_e тис.грн. власних коштів і C_n тис.грн., позичених під r відсотків річних. Комісійні брокера – k тис.грн. Через n місяців, коли курс акцій піднімається до P_1 тис.грн., інвестор продає акції. Визначити прибуток від проведення спекулятивної угоди.

Методичні вказівки:

$$\Pi = P_1 \times N - C_e - C_n - \frac{C_n \times r}{12} \times n - k$$

Таблиця 5.3

Вихідні дані для задачі № 3, тис.грн.

Варіант	$N, шт$	P_0	P_1	$C_e,$	$C_n,$	$r, \%$	$k,$	$n, міс.$
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	1000	10	13	5000	5000	12	70	3
2	1002	15	17	7515	7515	11	65	4

Продовження таблиці 5.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9
3	1004	12	16	6024	6024	10	50	5
4	1006	11	14	5533	5533	12	45	4
5	1008	13	16	6552	6552	10	51	3
6	1010	10	13	5050	5050	11	53	2
7	1012	13	16	6578	6578	13	55	5
8	1014	7	10	3549	3549	14	57	6

9	1016	15	18	7620	7620	12	59	4
10	1018	8	11	4072	4072	10	61	3
11	1020	10	13	5100	5100	11	63	4
12	1022	7	10	3577	3577	10	65	3
13	1024	15	18	7680	7680	11	67	2
14	1026	14	17	7182	7182	13	69	5
15	1028	7	10	3598	3598	14	71	6
16	1030	9	12	4635	4635	12	73	4
17	1032	11	14	5676	5676	10	75	3
18	1034	8	11	4136	4136	11	77	4
19	1036	9	12	4662	4662	12	76	3
20	1038	8	11	4152	4152	10	75	4
21	1037	10	13	5185	5185	11	74	3
22	1036	7	10	3626	3626	10	73	2
23	1035	14	17	7245	7245	11	72	5
24	1034	16	19	8272	8272	13	71	6
25	1033	8	11	4132	4132	14	70	5
26	1032	14	17	7224	7224	12	69	6
27	1032	13	16	6708	6708	11	68	4
28	1030	9	12	4635	4635	10	67	3
29	1032	11	14	5676	5676	12	66	4
30	1028	10	13	5140	5140	10	65	3
31	1026	9	12	4617	4617	11	63	3
32	1006	11	14	5533	5533	12	45	4
33	1037	10	13	5185	5185	11	74	3
34	1032	14	17	7224	7224	12	69	6
35	1032	13	16	6708	6708	11	68	4
36	1036	7	10	3626	3626	10	73	2
37	1035	14	17	7245	7245	11	72	5
38	1036	9	12	4662	4662	12	76	3
39	1038	8	11	4152	4152	10	75	4
40	1030	9	12	4635	4635	12	73	4
41	1034	8	11	4136	4136	11	77	4
42	1036	9	12	4662	4662	12	76	3
43	1026	14	17	7182	7182	13	69	5
44	1028	7	10	3598	3598	14	71	6
45	1018	8	11	4072	4072	10	61	3
46	1020	10	13	5100	5100	11	63	4
47	1008	13	16	6552	6552	10	51	3
48	1010	10	13	5050	5050	11	53	2
49	1002	15	17	7515	7515	11	65	4
50	1004	12	16	6024	6024	10	50	5

Задача №4.

У купівлю N акцій за ціною P_0 тис.грн. інвестор вкладає K_1 % власних коштів, і K_2 % коштів позичених під r % річних. Комісійні брокера – k тис.грн. Через n місяців інвестор продає акції за ціною P_1 тис.грн.. Визначити прибуток інвестора від проведення цієї операції.

Методичні вказівки:

$$П = P_1 \times N - \frac{K_1 \times N \times P_0}{100} - \frac{K_2 \times P_0 \times N}{100} - \frac{K_2 \times P_0 \times N}{100} \times \frac{r}{12 \times 100} \times n - k$$

Таблиця 5.4

Вихідні дані для задачі № 4, тис.грн.

Варіант	<i>N, ум</i>	<i>P₀</i>	<i>P₁</i>	<i>K₁, %</i>	<i>K₂, %</i>	<i>r, %</i>	<i>k</i>	<i>n, міс.</i>
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	500	40	42	40	60	12,4	60	2
2	501	41	43	45	55	12,6	65	4
3	502	42	44	50	50	12,8	50	2
4	503	43	46	55	45	13,0	45	4
5	504	44	47	60	40	13,2	51	3
6	505	45	48	65	35	13,4	53	4
7	506	46	49	62	38	13,6	55	3
8	507	47	50	59	41	13,8	57	4
9	508	48	51	56	44	14,0	59	3
10	509	49	52	53	47	14,2	61	2
11	510	50	53	50	50	14,4	63	5
12	511	51	54	47	53	14,3	65	6
13	512	49	52	50	50	14,2	67	4
14	513	47	50	53	47	14,1	69	3
15	514	45	48	56	44	14,0	71	4
16	515	43	46	59	41	13,9	73	3
17	516	41	44	62	38	13,8	75	3
18	517	39	42	65	35	13,7	77	4
19	518	37	40	64	36	13,6	76	3
20	519	35	38	63	37	13,5	75	4
21	517	36	39	62	38	13,4	74	3
22	515	37	40	61	39	13,3	73	3
23	513	38	41	60	40	13,2	72	2
24	511	39	42	59	41	13,1	71	5
25	509	40	43	58	42	13,0	70	6
26	507	41	44	57	43	12,9	69	4
27	505	42	45	56	44	12,8	68	3
28	503	43	46	55	45	12,7	67	4
29	501	44	47	54	46	12,6	66	3
30	499	45	48	53	47	12,5	65	3
31	497	46	49	52	48	12,4	64	4
32	510	50	53	50	50	14,4	63	5

Продовження таблиці 5.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9
33	511	51	54	47	53	14,3	65	6
34	512	49	52	50	50	14,2	67	4
35	516	41	44	62	38	13,8	75	3
36	497	46	49	52	48	12,4	64	4
37	517	39	42	65	35	13,7	77	4
38	518	37	40	64	36	13,6	76	3

39	508	48	51	56	44	14,0	59	3
40	509	49	52	53	47	14,2	61	2
41	501	44	47	54	46	12,6	66	3
42	499	45	48	53	47	12,5	65	3
43	509	40	43	58	42	13,0	70	6
44	507	41	44	57	43	12,9	69	4
45	503	43	46	55	45	13,0	45	4
46	504	44	47	60	40	13,2	51	3
47	505	45	48	65	35	13,4	53	4
48	506	46	49	62	38	13,6	55	3
49	501	41	43	45	55	12,6	65	4
50	502	42	44	50	50	12,8	50	2

Задача №5.

Банк приймає депозити на три місяці за ставкою r_1 % річних, на 6 місяців за ставкою r_2 % річних, і на рік за ставкою r_3 % річних. Визначити суму, яку отримає власник депозиту C_0 грн. в усіх трьох випадках.

Методичні вказівки:

1. Сума, яку отримає власник 3-місячного депозиту:

$$C_1 = C_0 \left(1 + \frac{r_1}{100} \times \frac{3}{12} \right).$$

2. Сума, яку отримає власник 6-місячного депозиту:

$$C_2 = C_0 \left(1 + \frac{r_2}{100} \times \frac{6}{12} \right).$$

3. Сума, яку отримає власник 1-річного депозиту:

$$C_3 = C_0 \left(1 + \frac{r_3}{100} \right).$$

Таблиця 5.5

Вихідні дані для задачі № 5, грн..

Варіант	$r_1, \%$	$r_2, \%$	$r_3, \%$	$C_0, \text{грн.}$
1	2	3	4	5
1	9	11,5	14	4400
2	8,5	11	13,5	4500
3	8	10,5	13	4600

Продовження таблиці 5.5

1	2	3	4	5
4	7,5	10	12,5	4700
5	7	9,5	12	4800
6	9	11,5	14	4900
7	8,5	11	13,5	5000
8	8	10,5	13	5100
9	7,5	10	12,5	5200

10	7	9,5	12	5300
11	9	11,5	14	5400
12	8,5	11	13,5	5500
13	8	10,5	13	5600
14	7,5	10	12,5	5700
15	7	9,5	12	5800
16	8	10,5	13	5900
17	7,5	10	12,5	6000
18	7	9,5	12	6100
19	9	11,5	14	6200
20	8,5	11	13,5	6300
21	8	10,5	13	6400
22	8	10,5	13	6500
23	7,5	10	12,5	6450
24	7	9,5	12	6400
25	9	11,5	14	6350
26	8,5	11	13,5	6300
27	8	10,5	13	6250
28	9	11,5	14	6200
29	9,5	12	14,5	6150
30	9	11,5	14	6100
31	8,5	11	13,5	5500
32	8	10,5	13	5600
33	7	9,5	12	5800
34	8	10,5	13	5900
35	9	11,5	14	4400
36	7	9,5	12	5300
37	8,5	11	13,5	5000
38	8	10,5	13	5100
39	9	11,5	14	6350
40	8,5	11	13,5	6300
41	8	10,5	13	6400
42	8	10,5	13	6500
43	7,5	10	12,5	4700
44	7	9,5	12	4800
45	7	9,5	12	6100
46	9	11,5	14	6200
47	9	11,5	14	6200
48	9,5	12	14,5	6150
49	8,5	11	13,5	4500
50	8	10,5	13	4600

Задача №6.

Клієнту банку, що знаходиться в Канаді, потрібно через t місяців оплатити контракт на суму 1 млн. дол. США. Прагнучи уникнути валютного ризику, пов'язаного з можливим падінням курсу канадського долара відносно долара США, клієнт укладає з банком форвардний контракт на купівлю 1 млн. дол.

США з терміном поставки зазначеної суми через t місяці. Визначити форвардний курс дол. США, якщо: курс спот дол. Канади/ дол. США K_c , ставка з розміщення на t місяці дол. США – r_e % річних, ставка із залучення на t місяці долара Канади – r_m % річних.

Методичні вказівки:

Теоретичний форвардний курс:

$$\Phi_m = K_c \left(1 + (r_m - r_e) \times \frac{t}{T} \right),$$

де $T = 12$ місяців.

Таблиця 5.6

Вихідні дані для задачі № 6.

Варіант	$t, \text{міс.}$	K_c	$r_e, \%$	$r_m, \%$
1	2	3	4	5
1	3	1,3248	3,18	5,43
2	3	1,3246	3,21	5,44
3	4	1,3244	3,24	5,45
4	3	1,3242	3,27	5,46
5	2	1,324	3,3	5,47
6	4	1,3238	3,33	5,48
7	1	1,3236	3,36	5,49
8	4	1,3234	3,39	5,5
9	1	1,3232	3,42	5,51
10	2	1,323	3,45	5,52
11	4	1,3228	3,48	5,53
12	3	1,3226	3,51	5,54
13	3	1,3224	3,54	5,55
14	2	1,3222	3,57	5,56
15	3	1,322	3,6	5,57
16	1	1,3218	3,63	5,58
17	4	1,3216	3,66	5,59
18	2	1,3214	3,69	5,6
19	4	1,3212	3,72	5,61
20	3	1,321	3,75	5,62
21	1	1,3208	3,78	5,61
22	2	1,3206	3,81	5,6
23	1	1,3204	3,84	5,59
24	2	1,3202	3,87	5,58

Продовження таблиці 5.6

1	2	3	4	5
25	3	1,32	3,9	5,57
26	4	1,3198	3,93	5,56
27	3	1,3196	3,96	5,55
28	2	1,3194	3,95	5,54
29	1	1,3192	3,94	5,53

30	2	1,3196	3,81	5,52
31	3	1,3246	3,21	5,44
32	4	1,3244	3,24	5,45
33	4	1,3238	3,33	5,48
34	1	1,3236	3,36	5,49
35	2	1,323	3,45	5,52
36	4	1,3228	3,48	5,53
37	2	1,3222	3,57	5,56
38	3	1,322	3,6	5,57
39	2	1,3214	3,69	5,6
40	4	1,3212	3,72	5,61
41	2	1,3206	3,81	5,6
42	1	1,3204	3,84	5,59
43	4	1,3198	3,93	5,56
44	3	1,3196	3,96	5,55
45	2	1,3196	3,81	5,52
46	3	1,3246	3,21	5,44
47	3	1,3242	3,27	5,46
48	2	1,324	3,3	5,47
49	3	1,3248	3,18	5,43
50	1	1,3208	3,78	5,61

Задача №7.

Поточна ринкова ціна дисконтної облигації становить P_0 тис.грн.. Очікуючи падіння процентних ставок на ринку, спекулянт купує N облигацій. Через місяць він закриває свою початкову позицію, продаючи облигації на ринку. Визначити прибуток (збиток) від проведення такої операції, якщо ціна облигації через місяць становить:

а) P_1 тис.грн.;

б) P_2 тис.грн..

Методичні вказівки:

а) $\Pi(З) = P_1 \times N - P_0 \times N,$

б) $\Pi(З) = P_2 \times N - P_0 \times N.$

Таблиця 5.7

Вихідні дані для задачі № 7, тис.грн

Варіант	$P_0.$	$N, шт..$	$P_1.$	P_2
1	2	3	4	5
1	985	50	987	982

2	986	51	989	983
3	987	52	990	984
4	988	53	991	985
5	989	54	992	986
6	990	55	993	987
7	991	56	994	988
8	992	57	995	989
9	993	58	996	990
10	994	59	997	991
11	995	60	998	992
12	996	61	999	993
13	997	62	1002	994
14	998	60	1005	995
15	999	58	1008	996
16	997	56	1011	994
17	995	54	1014	992
18	993	52	1010	990
19	991	50	1006	988
20	989	48	1002	986
21	987	46	998	984
22	985	44	994	982
23	983	42	990	980
24	981	44	986	978
25	979	46	987	976
26	977	48	988	974
27	975	50	989	972
28	973	52	990	970
29	971	54	991	968
30	969	56	992	966
31	985	50	987	982
32	986	51	989	983
33	987	52	990	984
34	990	55	993	987
35	991	56	994	988
36	994	59	997	991
37	995	60	998	992
38	998	60	1005	995
39	999	58	1008	996
40	993	52	1010	990
41	991	50	1006	988
42	985	44	994	982
43	983	42	990	980
44	977	48	988	974

Продовження таблиці 5.7

1	2	3	4	5
45	975	50	989	972
46	988	53	991	985
47	989	54	992	986
48	992	57	995	989
49	993	58	996	990

50	996	61	999	993
----	-----	----	-----	-----

Задача №8.

Інвестор вкладає C_0 грн. на один рік під κ відсотків річних з виплатою процентів при поверненні коштів. Визначити поправку на інфляцію κ_1 та премію за ризик неповернення – κ_2 при очікуваному рівні інфляції i та ризику неповернення інвестицій.

Методичні вказівки:

1. Нарощена сума, яку отримує інвестор, дорівнює:

$$C_n = C_0 (1 + \kappa).$$

2. Скоригована нарощена сума на рівень інфляції:

$$C_{n1} = C_n (1 + i).$$

3. Визначимо процентну ставку за позикою, що повинна бути з урахуванням інфляції:

$$C_{n1} = C_0 (1 + \kappa_1);$$

$$\kappa_1 = \frac{C_{n1}}{C_0} - 1.$$

4. Прирівнюючи вираз 2 і 3, отримаємо формулу Фішера:

$$\kappa_1 = \kappa + \kappa_i;$$

де

$$\kappa_i = i + \kappa \times i.$$

5. Сума, що підлягає ризику неповернення:

$$C_{неп} = C_0 \times i_n.$$

6. Сума інвестицій, що має забезпечити дохід в розмірі C_{n1} грн.:

$$C_{заб} = C_0 - C_{неп}.$$

7. Визначення процентної ставки, що забезпечить дохід у C_{n1} , грн.:

$$C_{n1} = C_{заб} (1 + \kappa_2).$$

$$\kappa_2 = \frac{C_{n1}}{C_{заб}} - 1.$$

8. Поправка на ризик неповернення є частиною загальної процентної ставки:

$$\kappa_2 = \kappa + \kappa_i + \kappa_n.$$

$$\kappa_n = \kappa_2 - \kappa - \kappa_i.$$

Таблиця 5.8

Вихідні дані для задачі № 8, грн

Варіант	C_0 , грн.	κ , %	i , %	i_n , %
---------	--------------	--------------	---------	-----------

1	2	3	4	5
1	100000	3	4	2
2	110000	4	5	2
3	120000	5	6	2,5
4	130000	6	7	2
5	140000	7	8	2
6	150000	8	9	2
7	160000	9	10	2
8	170000	10	11	2
9	165000	11	12	3
10	160000	10	13	2
11	155000	9	12	2
12	150000	8	11	2
13	145000	7	10	2
14	140000	6	9	2
15	135000	5	8	2
16	130000	4	7	2,5
17	125000	5	6	2
18	120000	4	5	2
19	115000	3	4	2
20	110000	2	3	2
21	105000	11	13	1,5
22	100000	10	12	2
23	95000	9	11	2
24	90000	8	10	2
25	97000	7	9	2
26	104000	6	8	2
27	111000	5	7	1,7
28	118000	4	6	2
29	125000	3	5	2
30	132000	6	7	2
31	139000	8	9	1,5
32	110000	4	5	2
33	120000	5	6	2,5
34	150000	8	9	2
35	160000	9	10	2
36	160000	10	13	2
37	155000	9	12	2
38	140000	6	9	2
39	135000	5	8	2
40	120000	4	5	2
41	115000	3	4	2
42	100000	10	12	2
43	95000	9	11	2
44	104000	6	8	2
45	111000	5	7	1,7

Продовження таблиці 5.8

1	2	3	4	5
46	132000	6	7	2
47	139000	8	9	1,5
48	130000	6	7	2
49	140000	7	8	2
50	165000	11	12	3

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ	5
2. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	5
3. РОБОЧА ПРОГРАМА ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМ ДИСЦИПЛІНИ	10
3.1. Ринок фінансових послуг та його роль в економіці.....	10
3.2. Суб`єкти ринку фінансових послуг	12
3.3. Поняття і класифікація фінансового посередництва	15
3.4. Інфраструктура ринку фінансових послуг	16
3.5. Фінансові послуги на грошовому ринку	18
3.6. Фінансові послуги на ринку позик	20
3.7. Фінансові послуги на валютному	23
3.8. Фінансові послуги на фондовому ринку	25
3.9. Фінансові послуги на ринку дорогоцінних металів	27
4. КОНТРОЛЬ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	28
5. ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ	28
5.1. Варіанти теоретичних питань.....	30
5.2. Варіанти задач	32